

Leiðbeiningar um frágang eftir vegagerð vegna framkvæmda á Dettifossvegi

Unnið fyrir Vegagerðina

Hafdís Sturlaugsdóttir

Maí 2008
NV nr. 11-08

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	2
Inngangur	3
Aðferðir	3
Leiðbeiningar	4
Svarðlagið nýtt strax	4
Svarðlag geymt að vetri til	4
Svarðlag geymt um tíma að sumri	4
Svarðlag ekki fyrir hendi við frágang	4
Áburður	5
Fræblöndur	5
Yfirlit	5
Heimildir	6

Inngangur

Vegagerðin fór þess á leit við Náttúrustofu Vestfjarða að teknar yrðu saman leiðbeiningar fyrir verktaka um meðferð á svarðlagi vegna framkvæmda við Dettifossveg.

Svarðlag eru efstu 20 sm af jarðveginum. Í því er mikið af plöntum, næringarefnum og einnig fræforði (Ása Aradóttir o.fl., 2007). Í svarðlaginu eru einnig rotnandi plöntuleifar, smádýr og örverur. Því er mjög mikilvægt að geyma svarðlagið sérstaklega.

Gróið land á framkvæmdasvæðinu er nokkuð fjölbreytt (Helga Aðalgeirsdóttir o.fl., 2006). Mólendi er mest áberandi. Svæðið er mjög þurr og vaxtartími skammur. Í þannig gróðurlendi er mjög mikilvægt að vernda svarðlagið og nýta við frágang. Uppgræðsla er erfið og þarf því að vanda til hennar. Gert er ráð fyrir að reyna að fá náttúrulegan gróður aftur inn í þau sár sem myndast við vegagerðina.

Aðferðir

Við vegagerð á grónu landi er reynt að raska eins litlu landi og mögulegt er. Ef skerða þarf gróðurþekju til að komast að vegstæði eða námu skal taka svarðlagið ofanaf og halda því sér, eins og mælt er með í leiðbeiningaritinu Námur (Guðmundur Arason o.fl., 2002). Sé þess kostur, er best er að nýta svarðlagið strax við frágang á öðru svæði. Ef geyma þarf svarðlagið skal það geymt í haugum eða gördum. Best er að haugarnir séu ekki of stórir og ekki meira en 2 m að hæð. Með því móti lifir fræforði og smádýr lengur. Svarðlagið á að geyma í eins stuttan tíma og hægt er. Ef kalt er í veðri s.s að vetri til er hægt að geyma svarðlagið lengur heldur en ef heitt er í veðri, að sumri.

Annan jarðveg undir svarðlaginu skal einnig geyma, þannig að hægt sé að þekja raskaða svæðið með um það bil 20 sm lagi við frágang í verklok. Þessi jarðvegur getur verið margvíslegur en nýtist í mörgum tilfellum ekki til fyllingar. Ekki á að blanda þessum jarðvegi saman við svarðlagið, heldur halda honum sér. Ekki er þörf á að geyma hann á sérstakan hátt.

Við frágangi þarf að líta til landslags í kring og reyna að móta raskað svæði á svipaðan hátt ef mögulegt er. Fordast ber að mynda svæði þar sem vatn safnast fyrir. Þá er annar jarðvegur, sem var geymdur, jafnað yfir a.m.k. 20 sm og að lokum er svarðlaginu jafnað yfir, helst einnig um 20 sm lag.

Leiðbeiningar

Við lokafrágang á röskuðu svæði þarf að líta til þess í hve langan tíma svarðlagið var haugsett.

Svarðlagið nýtt strax

Ef svarðlagið er nýtt strax við frágang á nýju svæði þarf ekki að sá fræblöndu heldur dugar að bera á tilbúinn áburð (sjá nánar í kaflanum um áburð). Þá ætti fræforðinn að vera lifandi í svarðlaginu og taka við sér við áburðargjöf. Best er að dreifa áburðinum á tímabilinu frá miðjum maí til miðs júlí, því fyrr því betra. Ekki á að bera á eftir miðjan júlí heldur fresta áburðargjöf til næsta árs. Endurtaka þarf áburðargjöfina árið eftir, jafnvel tvö ár, ef gróður tekur illa við sér.

Svarðlag geymt að vetri til

Ef unnið er að vetri og svarðlagið er haugsett er best að dreifa úr því fyrir vorið. Reyna að hafa sem skemmstan tíma í haug. Þá ætti fræforðinn að vera lifandi í svarðlaginu og taka við sér við áburðargjöf. Best er að dreifa áburðinum á tímabilinu frá miðjum maí til miðs júlí, því fyrr því betra. Ekki á að bera á eftir miðjan júlí heldur fresta áburðargjöf til næsta árs. Endurtaka þarf áburðargjöfina árið eftir, jafnvel tvö ár, ef gróður tekur illa við sér.

Svarðlag geymt um tíma að sumri

Ef svarðlagið hefur verið haugsett í meira en mánuð þarf að dreifa fræblöndu ásamt tilbúnum áburði. Þannig er hægt að loka röskuðu svæði fljótt með að sá fræblöndu (sjá nánar í kafla um fræblöndu). Best er að dreifa áburðinum og fræinu á tímabilinu frá miðjum maí til miðs júlí, því fyrr því betra. Ekki á að bera á eftir miðjan júlí heldur fresta áburðargjöf og sáningu til næsta árs. Endurtaka þarf áburðargjöfina árið eftir, jafnvel tvö ár, ef gróður tekur illa við sér.

Svarðlag ekki fyrir hendi við frágang

Ef svarðlagið nægir ekki til að þekja svæði eða land hefur ekki verið gróið, þarf að nota fræ og áburð til að fá þann gróður sem fyrir var eða koma í veg fyrir rof. Meira þarf af fræi og áburði, ef svarðlag er ekki til staðar (sjá kafla um áburð og fræblöndur). Best er að dreifa áburðinum og fræinu á tímabilinu frá miðjum maí til miðs júlí, því fyrr því betra. Ekki á að bera á eftir miðjan júlí heldur fresta áburðargjöf og sáningu til næsta árs. Endurtaka þarf áburðargjöfina árið eftir, jafnvel tvö ár, ef gróður tekur illa við sér.

Áburður

Við uppgræðslu á að nota tilbúinn áburð inniheldur köfnunarefni (N) og fosfór (P) og einnig brennistein, um 150-200 kg/ha, nema þar sem svarðlag er ekki fyrir hendi þá þarf að nota meiri áburð eða 200-250 kg/ha. Frá eftirtöldum aðilum er t.d. hægt að fá tilbúinn áburð sem hentar í uppgræðslu:

Tafla 1. Heiti á fyrirtækjum og tilbúnum áburði.

Fyrirtæki	Áburðarheiti	Heimasíða
Fóðurblandan hf.	Fjölmóður 3	http://www.fodur.is
Sláturfélag Suðurlands	NP 26-6	http://yara.is
Skeljungur hf.	Sprettur 23-12	http://www.shell.is
Betra land ehf.	Pristurinn	http://www.betraland.is

Fræblöndur

Aðaluppistaða í fræblöndum, sem henta við uppgræðslu eftir rask, er túnvingull en hann þolir vel þurrk en hörfar fyrir gróðri svæðisins þegar áburðargjöf líkur. Fræþörf er um 250 g/100 m² ef svarðlag er til staðar. Þar sem svarðlagið vantar þarf meira af fræi eða um 400 g/100 m². Hjá eftirtöldum fyrirtækjum er t.d. hægt að fá fræblöndu sem hentar í uppgræðslu:

Tafla 2. Heiti á fyrirtækjum og fræblöndum.

Fyrirtæki	Heiti fræblöndu	Heimasíða
Fóðurblandan hf.	Landgræðslublanda	http://www.fodur.is
Lífland	Uppgræðslublanda	http://www.lifland.is

Yfirlit

1. Svarðlagið, efstu 20 sm, tekið ofanaf og nýtt strax á annað svæði eða geymt í lágum haugum.
2. Annar jarðvegur (20 sm), sem er undir svarðlaginu, er einnig geymdur til frágangs síðar.
3. Annar jarðvegur (20 sm), sem hefur verið geymdur, er dreift í raskaða svæðið og jafnað út.
4. Frágangur á svarðlaginu fer eftir árstíma og hvort því sé dreift á strax eða geymt:
  - a. Ef svarðlagið er nýtt strax: Bera tilbúinn áburð á svæðið fyrir miðjan júlí.
  - b. Ef svarðlag er geymt að vetri og dreift fyrir vorið: Bera tilbúinn áburð á svæðið fyrir miðjan júlí.
  - c. Ef svarðlag hefur verið geymt lengur en mánuð: Sá uppgræðslublöndu og bera á tilbúinn áburð.
  - d. Ef ekki er svarðlag er ekki fyrir hendi: Sá uppgræðslublöndu og bera á tilbúinn áburð.
5. Endurtaka þarf áburðargjöfina árið eftir, jafnvel tvö ár, ef gróður tekur illa við sér.

Heimildir

Ása Aradóttir, Hersir Gíslason, Skúli Guðbjarnarson, Kristín Svavarsdóttir og Hafdís Eygló Jónsdóttir (2007). Notkun svarðlags við uppgræðslu námusvæða. *Fræðafing landbúnaðarins*, 4, Reykjavík. 544-548.

Guðmundur Arason, Gunnar Bjarnason, Björn Stefánsson o.fl. (2002). *Námur*. Efnistaka og frágangur. Embætti veiðimálastjóra, Hafrannsóknarstofnun, Iðnaðarráðuneytið, Landgræðsla ríkisins, Landsvirkjun, Náttúruvernd ríkisins, Samband íslenskra sveitarfélaga, Siglingastofnun Íslands, Umhverfisstofnun, Vegagerðin og Veiðimálastofnun, 75 s.

Helga Aðalgeirsdóttir, Sóley Jónasdóttir, Hafdís Eygló Jónsdóttir og Heimir F. Guðmundsson (2006). Dettifossvegur í Norðurþingi og Skútustaðahreppi: Hringvegur – Norðausturvegur: Mat á umhverfisáhrifum: Matsskýrsla. Akureyri, Vegagerðin veghönnunardeild. 292 s.